



XELA ARIAS

QUÍMICA DE LES QUIMERES / *Química das quimeras*

LLETRES GALLEGUES UB / *Letras galegas UB_2*

Directora de la collecció: MARIA XESÚS LAMA

Selecció: ANA ROMANÍ

Traducció: MARIA ISERN ORDEIG

Revisió de la traducció: PERE COMELLAS

© dels textos: DARÍO GIL ARIAS

Edició no venal

CC BY-NC-SA Estudis Gallecs i Portuguesos, Universitat de Barcelona / Chan da Pólvora, 2021

Col·laboren:

Secretaría Xeral de Política Lingüística, Xunta de Galicia

ADHUC-Centre de Recerca Teoria, Gènere, Sexualitat



XELA ARIAS
QUÍMICA DE LES QUIMERES
Química das quimeras



Selecció d'ANA ROMANÍ

Traducció de MARIA ISERN

Lletres gallegues UB / *Letras galegas UB_2*

CHAN DA PÓLVORA EDITORA

2021

*A unidade componse.
Da desorde.*

*Desordénome, amor,
e dou co punto
único
do centro dos abrazos.*

*Abrazo a desorde das ideas
e sei
que a unidade se compón.*

A unidade componse.

Da desorde.

(Intempériome, 2003)

La unitat es compon
Del desordre.

Em desordeno, amor,
i trobo el punt
únic
del centre de les abraçades.

Abraço el desordre de les idees
i sé
que la unitat es compon.

La unitat es compon.

Del desordre.

(Intempériome, 2003)

*Trouxen augamel para agasallarte e senteime na escada á agarda.
Non chegabas nunca e cansaba.
Cosín cun fío os pensamentos todos e abrín a porta.
Saín. Fun por tras de min deixando as pegadas no chan.*

*e se tantas voltas viaxo de nervio aprisionado
se xiro terras e metais lenzos abertos
entrelazados
se escandalizo o interior derroto peixes lubinas
caranguexos*

*é que teño o corazón de auga derretida desbordando
vasos e piscinas
e veñen as augas zoando coma corsarios
dos mares da palabra.*

(Denuncia do equilibrio, 1986)

He portat aiguamel per regalar-te i m'he assegut a l'escala a esperar.
No arribaves mai i em cansava.
He cosit amb un fil tots els pensaments i he obert la porta.
He sortit. He anat per darrere de mi deixant les petjades a terra.

i si tantes vegades viatjo amb nervi empresonat
si volto per terres i metalls teles obertes
entrellaçades
si escandalitzo l'interior derroto peixos llobarros
crancs

és que tinc el cor d'aigua fosa desbordant
gots i piscines
i venen les aigües bronzint com corsaris
dels mars de la paraula.

(Denuncia do equilibrio, 1986)

*e por veces non-amo-nada
Deste xeito é que penso nos ocos que son cometas
bótome a andar impaciente cara ó mar...
e fárame de regresións irreversibles
sinálame as alas douradas do pavo real desecado na galería
...imaxes e tempos consagrados...
que se me revelan incongruentes
nun stress permanente que deriva na parálise*

*e fúgome na fuga
Tal vez o consideres demasiado urxente
é certo: tamén a min se me figuran os sombreiros
pendurados nas perchas
cabezas sen homes*

(Denuncia do equilibrio, 1986)

i a vegades no-estimo-res
Així és que penso en els forats que són cometes
em poso a caminar impacient cap al mar...
i em parla de retorns irreversibles
m'assenyala les ales daurades del paó dissecat a la galeria
 ...imatges i temps consagrats...
que se'm revelen incongruents
en un stress permanent que deriva en paràlisi

 i fujo a la fuga
Potser ho consideres massa urgent
és cert: també a mi se m'afeguen els barrets
 penjats als penjadors
caps sense homes.

(Denuncia do equilibrio, 1986)

*Os lentos cadáveres do meu silencio
Cavilan
entre a destrucción e a agonía das batallas
Na posesión.*

*Ósos, caliveras e esternóns enormes
En min,
lembranza da adolescente que fun de tépedas saetas
Acertando
a marcar territorios de belísimos arquipélagos*

...os Corpos

*Cadansúa idea. Ouros
destronados
nomeados na ideoloxía independentes
Aínda aquí,
de que xeito agora tamén aquí
Á beira
dos lentos cadáveres do meu silencio.*

(Tigres coma cabalos, 1990)

Els lents cadàvers del meu silenci
Cavil·len
entre la destrucció i l'agonia de les batalles
En la possessió.

Ossos, calaveres, i estèrnums enormes
En mi,
record de l'adolescent que vaig ser de tèbies agulles
Encertant
a marcar territoris de bellíssims arxipèlags

...els Cossos

Cadascú la seva idea. Oros
destronats
anomenats en la ideologia independents
Encara aquí,
de quina manera ara també aquí
A la vora
dels lents cadàvers del meu silenci.

(Tigres coma cabalos, 1990)

III. MONÓLOGO ADICTO

Xa non teño fala.

*Despois de recorta-los verbos quedei sen lingua
á que atender.*

A nosa inmensidade remata cun centímetro á redonda.

*Non fales comigo,
deixei á posta o código
nas escaleiras da entrada ás casas.*

Recortei, coma quen non o quere, os ámbitos.

Case me perdo, meu, entre os paseantes.

Así que, recortei os ámbitos.

Agora teño o idioma inclinado nas entrañas.

E perdín para botalo fóra todo interese.

¿Que máis me ten que a min me entendas?

(Tigres coma cabalos, 1990)

III. MONÒLEG ADDICTE

Ja no tinc parla.

Després de retallar els verbs m'he quedat sense llengua
a la qual escoltar.

La nostra immensitat acaba a un centímetre a la rodona.

No parlis amb mi,
he deixat expressament el codi
a les escales d'entrada a les cases.

He retallat, com qui no vol la cosa, els àmbits.

Quasi em perdo, tu, entre els caminants.

Així, he retallat els àmbits.

Ara tinc l'idioma inclinat a les entranyes.

I he perdut tot interès a fer-lo fora.

¿Què m'importa que a mi m'entenguis?

(Tigres coma cabalos, 1990)

ACOMPÁÑAME

*Son dun tempo
de espectáculos, lanternas e acebeches comigo.
Tamén sei dunha violencia de silencio
en serpe oculta de maligno
que maldigo.*

*Na raia da evidencia —tan ás claras—
en tributo, distraída dos pans,
cada pedazo entre o noxo das brasas,
no malestar do cotián ese
odioso caníbal dos meus ollos.*

*Porque
sei de sereas verdadeiras tamén cantando venenos,
e mais das inmensas prosas do descanso.
Pero é que as miñas zonas
tamén son rostros conxestionados polo traballo.
Maldigo o precio de vida que arrastran,
e fusilo de min a disciplina da ordenanza.*

(Tigres coma cabalos, 1990)

ACOMPANYA'M

Soc d'un temps
d'espectacles, llanternes i atzabeges amb mi.
També sé d'una violència de silenci
en serp oculta de maligne
que maleeixo.

En el límit de l'evidència —tan clara—
en tribut, distreta dels pans,
cada tros entre el fàstic de les brases,
en el malestar de la quotidianitat aquell
odiós caníbal dels meus ulls.

Perquè
sé de sirenes verdaderes que també canten verins,
i de les immenses proses del descans.
Però és que les meves zones
també són rostres congestionats per la feina
Maleeixo el preu de vida que arrosseguen,
i aparto de mi la disciplina de l'ordenança.

(Tigres coma cabalos, 1990)

*Non me gustaban de nena os peluches
e lembran meus pais que non xoguei moito ás bonecas.
Non me deteño a cociñar e na química das quimeras
rocei un xeito de delincuencia xuvenil.
Un xénero feminino algo a desmán das narracións para o ano
/en que nacín.*

*E vés
ti
agora,
primeiro imaxinado e xa querido,
logo presente nestes cuartos a diario:
hai posible en ser muller un privilexio imposible de transferir.*

(Darío a diario, 1996)

No m'agradaven de petita els peluixos
i els meus pares recorden que no vaig jugar gaire amb nines.
No em paro a cuinar i a la química de les quimeres
vaig fregar una mena de delinqüència juvenil.
Un gènere femení una mica desviat de les narracions per l'any
/en què vaig néixer.

I vens
tu
ara,
primer imaginat i ja estimat,
després present en aquestes habitacions diàriament:
hi ha possible en ser dona un privilegi impossible de transferir.

(Darío a diario, 1996)

A DE QUEN COMPRENDE...

I

*A de quen comprende non é
palabra feliz.*

*A de quen transmite é
terminoloxía útil.*

*Se na vida cotiá o balazo
non rebenta en estourido a estupidez,
pouco importa intelixencia ou sentimento.*

II

*Inmaculábante. Eras necesaria.
Inmacúlante. Es o principio da camiñada.*

*Mira como así rabenan,
rematan esgotado o teu dereito a rebentar.*

*Nada novo, inmaculada Rosalía.
Tal sempre mulleres confinadas na construción
doutros,
comprendes:
revólveseche a arma contra ti.*

*A de quen comprende non é
palabra feliz.*

(Daquelas que cantan..., 1997)

LA DE QUI COMPRÈN...

I

La de qui comprèn no és
paraula feliç.

La de qui transmet és
terminologia útil.

Si a la vida quotidiana el tret
no rebenta amb un esclat l'estúpidesa,
poc importa intel·ligència o sentiment.

II

T'immaculaven. Eres necessària.
T'immaculen. Ets el principi de la caminada.

Mira com així tallen de soca-rel,
rematen esgotat el teu dret a rebentar.

Res de nou, immaculada Rosalía.
Com sempre dones confinades en la construcció
d'altres,
comprends:
es regira l'arma contra tu.

La de qui comprèn no és
paraula feliç.

(Daquelas que cantan..., 1997)

Íspeme o idioma e sábemo suando en sida.

*A miña querida sida,
veleno que me inoculo cada día como pregaria
ou forma
de Non deixar de me entender castigada dalgunha lei.*

*A miña lei, de me nacer así tan negra por elección.
¿Máis coitelos para que? Atende, mírame,
mírame agora a sida,
que te quero negra,
negra asombrada fanática africana,
na batalla da historia en ringleira, adiante,
de primeiras feras vós desterrados
para tervos ó fin pacíficas victorias
nas terras de ninguén que chaman ás casas:
os vosos fogares
asolados de compromisos tan, tan antigos.*

E costumes, negra.

*É moi tarde.
O meu home prepara a nosa comida na cociña
E eu ás présas a nosa cama con aromas de descanso e sexo.
É cotián, mais a iso os teus poetas preferidos din:
“Que ben ole, meu amor, aí todo entre as túas mans”.
Aínda sempre as súas outras mans nunca neles.*

Em despulla l'idioma i m'ho sap suant en sida.

La meva estimada sida,
verí que m'inoculo cada dia com pregària
o forma
de No deixar-me d'entendre castigada per alguna llei.

La meva llei, de néixer-me així tan negra per elecció.
Més ganivets per a què? Escolta, mira'm,
mira'm ara la sida,
que et vull negra,
negra atònita fanàtica africana,
en la batalla de la història en renglera, endavant,
de primeres feres vosaltres desterrats
per tenir-vos al final pacífiques victòries
en les terres de ningú que piquen a les cases:
les vostres llars
assolades de compromisos tan, tan antics.

I costums, negra.

És molt tard.
El meu home prepara el nostre menjar a la cuina.
I jo amb presses el nostre llit amb aromes de descans i sexe.
És quotidià, però a això els teus poetes preferits diuen:
“Quina bona olor que fa, amor meu, tot aquí entre les teves mans”.
Encara sempre les seves altres mans mai en ells.

*Carnavalízasme a vida se a escribes
ou quizais mascarar máscaras tan simples que soas habían caer.
Aproveito sen embargo o proceso e ás veces vencen
as notorias estimas da miña farinxe. Eu declárome,
e xa é bastante. Arrolo a miña sida.*

*E
se as leitugas e mailas pescadas poboasen os poemas,
se o fío de costura e mailos malditos calcetíns
se enganchasen ós versos...
Mais pétame e teño tratos coa fregona
como nunca falarei dos piares das plataformas.
Tampouco seguramente do torno do dentista
nin, pode, do débito no banco.
E aínda é probable que as raíces dos meus xenes relacionen
antes burato con sete que sete con semana.
(E mais arrolo a miña sida.)*

*Compárteme amor cada pedazo de min comigo
como contigo veño a te compartir.
Que é bo ter medo.
E fundirse e esboroarse no fondo das camas;
está ben sentirse pedazo imbécil impotente
á acción de estado, vendedoras, nómina e tempo.
É bo. Está ben.*

Em carnavalitzes la vida si l'escruius
o potser mastegares màscares tan simples que soles caurien.
Aprofito tanmateix el procés i a vegades vencen
les notòries estimes de la meva faringe. Jo em declaro,
i ja és molt. Bressolo la meva sida.

I
si els enciams i els lluços poblessin els poemes,
si el fil de la costura i els maleïts mitjons
s'enganxessin als versos...
Però em dona la gana i tinc tractes amb el pal de fregar
com mai parlaré dels pilars de les plataformes.
Tampoc segurament de la fresa del dentista
ni, potser, del dèbit del banc.
I encara és probable que les arrels dels meus gens relacionin
abans forat amb set que set amb setmana.
(I bressolo la meva sida).

Comparteix-me amor cada tros de mi amb mi
com amb tu vinc a compartir-te.
Que és bo tenir por.
I fondre's i ensorrar-se al fons dels llits;
està bé sentir-se un tros d'imbècil impotent
a l'acció de l'estat, venedores, nòmina i temps.
És bo. Està bé.

*Despois de horas envolto en sabas e fume de tabaco,
despois de horas sen corpo nin lanzas,
a incompetencia é un chiste que non che fai gracia,
as mans vólvense dedos que abrasan:
Onde os dean procura ánimos onde os dean.
E se non, o teu coche consome quilómetros de asfalto sen querer
ata che tremen pés e brazos como carburador en marcha.
Adoitan ser ambas solucións falsas,
mais enganas dúbidas coma un codelo de pan o estómago
tras días sen carne.*

*Improviso logo un aceno no aire,
descólgome da miña patria a outra doutros
e inoculo na súa lingua o veneno. Ofrezco
unha sintaxe velada. E un léxico de catro termos
repetidos abonda
para que entres pola miña fiestra ó centro
De tódalas palabras.*

*Achégome a ti
e na vaga marca das miñas cadeiras voan coma bandadas
panteiras que encandilan non sei como noites e días cada vez outra vez
novamente novas e apúrome
coas túas bandadas de andoriñas cada vez outra vez novamente novas
apúrome
a nos bicar.*

Després d'hores embolicat entre llençons i fum de tabac,
després d'hores sense cos ni llances,
la incompetència és un acudit que no et fa gràcia,
les mans es tornen dits que cremen:
On en donin busca ànims on en donin.
I si no, el teu cotxe consumeix quilòmetres d'asfalt sense voler
fins que et tremolen peus i braços com carburador en marxa.
Acostumen a ser ambdues solucions falses,
però enganyes dubtes com un tros de pa l'estómac
després de dies sense carn.

Després improviso un senyal a l'aire,
em despenjo de la meva pàtria a una altra d'altres
i inoculo en la seva llengua el verí. Ofereixo
una sintaxi velada. I amb un lèxic de quatre termes
repetits n'hi ha prou
per tal que entris per la meva finestra al centre
De totes les paraules.

M'acosto a tu
i en la vaga marca dels meus malucs volen en estol
panteres que enlluernen no sé com nits i dies cada vegada una altra vegada
novament noves i m'afanyo
amb els teus estols d'orenetes cada vegada una altra vegada novament noves
m'afanyo
a besar-nos.

*Volvo do desterro puntual e involuntario,
traería a mágoa medita-bunda do estraño na casa
e maila paz infinda do regreso ás miñas mans.
Mais o paso non se embaza: todo é auga. Corre,
corre, nunca remata porque é auga e auga
ha ser na mañá curada.*

*Mireite á cara e doeume
que non descifrases na miña idea que che anunciaba.
Pois se nena a historia ensíname a ler
nos teus brazos acenos que agacha,
¿que dicir se as miñas novas se che afastan
a menos que sexan palabras?
E a ti que te avisaron de non facer caso ás estrañas.*

*Encántaos, pequena sida,
vólvelle-la cara ó aramado.
Lémbranos fillos dun equilibrio trastornado.
Séntateme a carón e cuspe comigo restos,
sangue que xa non importa porque é xerme doutro sangue
ben avisado.*

*Mais nunca non dás non sabes marcha atrás.
Pois exaspérame. Porque sei suicidarme sonme
perigosa.
E violentísimamente... as miñas mans distraídas...
As túas mans distraídas furgan e erguen só noticias principais
cando ocultas a ollos veciños silencios ou estouridos
sóbrame que sei de sobra
a carnaza que entre veras así devora así vomita
a poesía.*

(Intempériome, 2003)

Torno del desterrament puntual i involuntari,
portaria la pena meditatubunda de l'estrany a casa
i també la pau immensa del retorn a les meves mans.
Però el pas no s'atura: tot és aigua. Corre,
corre, mai acaba perquè és aigua i aigua
ha de ser al matí curada.

Et vaig mirar la cara i em va fer mal
que no desxifressis en la meva idea que t'anunciava.
Doncs si nena la història m'ensenya a llegir
en els teus braços gestos que amaga,
¿què dir si les meves noves se t'allunyen
llevat que siguin paraules?
I a tu que et van avisar de no fer cas a estranyes.

Encanta'ls, petita sida,
gira'ls-hi la cara cap al filat.
Recorda'ns fills d'un equilibri trastocat.
Asseu-te al meu costat i escup amb mi les restes,
sang que ja no importa perquè és germen d'una altra sang
ben assenyada.

Però mai no fas no saps marxa enrere.
I m'exaspera. Perquè sé suïcidar-me em soc
perillosa.
I violentíssimament... les meves mans distretes...
Les teves mans distretes furguen i aixequen només notícies principals
quan amagues a ulls veïns silencis o esclats
em sobra que sé de sobres
la carnassa que entre veritats així devora així vomita
la poesia

(Intempériome, 2003)

*Intempestiva,
serse intempestiva.
E domea-la furia á procura
da froita
madura.*

(Intempériome, 2003)

Intempestiva,
ser-se intempestiva.
I doblegar la fúria a la recerca
de la fruita
madura.

(Intempériome, 2003)

De certo, a vida ía en serio.

*Por iso morrer non conta
números.*

*Eras moza,
cómplice nunha derrota que non
sumabas. Feliz por terte insomne
por inmortal.*

*Xa temos cadáveres amigos
e coñecidos,
sabemos da morte o legado inútil.*

*Pero ¡que ridículo!, ¿non?,
abraza-lo feito feliz de xa medrar
-camiñar ás aforas-
en tempos asepticamente tan
Alienados.*

(Intempériome, 2003)

De ben cert, la vida anava de debò.

Per això morir no compta
xifres.

Eres jove,
còmplice en una derrota que no
sumaves. Feliç per tenir-te insomne
per immortal.

Ja tenim cadàvers amics
i coneguts,
sabem de la mort el llegat inútil.

Però, que ridícul!, no?,
abraçar el fet feliç de créixer
–caminar als afores–
en temps asèpticament tan
Alienats.

(Intempériome, 2003)

Incéndiate

á calor da observación.

*E repasa logo a ollada
no pouso
dos afectos.*

(Intempériome, 2003)

Incendia't

a l'escalfor de l'observació.

I repassa tot seguit la mirada
en el pòsit
dels afectes.

(Intempériome, 2003)

XELA ARIAS (1962-2003) és una poeta imprescindible de finals del segle XX. La seva veu, agosarada i singular, ens convida a fer un vol pel costat salvatge en cada vers: es guerxa l'ús convencional del llenguatge i la paraula poètica obre els canals de l'(auto)coneixement i la rebel·lió. Quatre poemaris i múltiples col·laboracions en diaris, revistes i fanzines recullen només parcialment les seves intervencions en el camp cultural, sempre a la cerca del diàleg amb la música, la fotografia o la il·lustració i la pintura. L'editora d'aquesta antologia és Ana Romaní (poeta i Premi Nacional de Periodisme Cultural) i la traducció al català és de la poeta Maria Isern Ordeig.

XELA ARIAS (1962-2003) é unha poeta imprescindible de finais do século XX. A súa voz, ousada e singular, convidanos a unha incursión polo lado salvaxe en cada verso: o uso convencional da linguaxe retórcese e a palabra poética abre as canles do (auto)coñecemento e a rebelión. Catro poemarios e múltiples colaboracións en xornais revistas e fanzines recollen so parcialmente as súas intervencións no campo cultural, sempre buscando o diálogo coa música, a fotografía ou a ilustración e a pintura. A editora desta escolma é Ana Romaní (poeta e Premio Nacional de Xornalismo. Cultural) e traduciuna ao catalán a poeta Maria Isern Ordeig.

CHVN
DV
PÓLVORV
editora



UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Estudis Gal·les i Portuguesos

ADHUC

Centre de Recerca
Teoria, Gènere, Sexualitat
UNIVERSITAT DE BARCELONA



XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA,
EDUCACIÓN E UNIVERSIDADE